

Економіко-правові аспекти реформування сфери енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії в Україні*

І. М. Сотникⁱ, Л. В. Старченкоⁱⁱ, Т. С. Личкоⁱⁱⁱ

У статті досліджено економіко-правові аспекти реформування управління енергетичною сферою України в частині адаптації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу у галузі енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії, а також економічного стимулювання енергозбереження. Обґрунтовано необхідність адаптації українського законодавства у сфері енергоефективності до європейських стандартів у контексті виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань. На підставі аналізу вітчизняних нормативно-законодавчих актів у галузі енергозбереження та відновлювальної енергетики, механізмів економічного стимулювання енергоефективних заходів оцінено рівень відповідності економіко-правової бази України європейському законодавству. Проаналізовано державні стратегії, плани і програми у сфері енергоефективності та відновлювальної енергетики, оцінено поточний стан і перспективи їх виконання. Визначено недоліки чинної законодавчої бази у сфері економічного стимулювання зростання енергоефективності в Україні та запропоновано шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: відновлювальне джерело енергії, економічне стимулювання, енергоефективність, законодавство Європейського Союзу, «зелений» тариф, стандарт.

УДК 330.131.5:620.9:346.9(477):340.5(4)

JEL коди: K23, O38, Q28, Q48

Постановка проблеми. Використання невідновлювальних природних ресурсів на одиницю виробленої продукції в Україні в 2–2,5 раза, а енергії в 2,5–3 рази перевищує аналогічні показники Німеччини, Великобританії, Франції, США. Кількість відходів, викидів і скидів на одиницю вироблених вітчизняних товарів та послуг в окремих випадках у десятки разів перевищує показники розвинених країн [36]. Енергоемність валового внутрішнього продукту (ВВП) України значно більша порівняно з європейськими державами, країна має дефіцит власних енергоресурсів, у той час як ціни на імпортний газ є високими. Так, енергоемність вітчизняного ВВП у 2014 році становила 0,321 кг нафтового еквівалента (н.е.)/дол. США (ПКС, 2005 р.), натомість Великобританії – 0,077, Німеччини – 0,103, Франції – 0,118, Польщі – 0,128, Чехії – 0,158 кг н.е./дол. США. Водночас структурні зміни в економіці України, що

ⁱ Сотник Ірина Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱ Старченко Людмила Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱⁱ Личко Тетяна Станіславівна, студентка факультету економіки та менеджменту Сумського державного університету.

* Матеріал підготовлено у рамках НДР «Розроблення фундаментальних основ відтворювального механізму "зеленої" економіки в умовах інформаційного суспільства» (№ д/р 0115U000684), що фінансується за рахунок державного бюджету України.

відбуваються останніми роками, знаходять відображення у позитивній динаміці зростання енергоефективності національного господарства. Так, з 2000 по 2014 рік у країні спостерігалось зменшення енергоємності ВВП на 47,72 %, або з 0,614 до 0,321 кг н.е./дол. США [41]. Незважаючи на позитивну тенденцію скорочення енергоємності виробництва, ця динаміка недостатня для покращання економічних показників розвитку держави. На сьогоднішній день Україна й надалі залишається надзвичайно енерговитратною, від чого страждає конкурентоспроможність вітчизняної продукції, скорочуються можливості досягнення енергетичної незалежності, залишаються неякісними енергетичні послуги населенню.

Вищезазначене обумовлює формування необхідних і достатніх передумов для зростання енергоефективності національного господарства. Досягнення цієї мети потребує насамперед реформування системи управління енерговиробництвом й енергоспоживанням, удосконалення вітчизняної законодавчої бази з урахуванням успішного європейського досвіду у створенні ефективного правового поля для розвитку енергозбережних процесів.

Аналіз останніх публікацій. Зважаючи на актуальність проблеми, сьогодні час існують численні теоретичні напрацювання у сфері енергоефективності та енергозбереження, використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ). До них належать праці О. Ю. Амосова, Н. Л. Гавкалової [1], О. Б. Мних, Д. О. Іванової [16], Е. Соботовича [35] та ін. Дослідженнями економіко-правових аспектів енергозбереження займалися С. Б. Барбелюк, С. Г. Голікова, В. Г. Дідик, О. С. Матвійчук, Н. І. Соколовська [18], М. Булгакова [2], О. М. Суходоля [37]. Проте питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (ЄС) у сфері енергоефективності та використання ВДЕ, економічного стимулювання такої діяльності залишаються малодослідженими у зв'язку з процесом постійного реформування енергетичного сектору та підписанням й імплементацією України Угоди про асоціацію з ЄС.

Метою статті є дослідження проблемних аспектів реформування управління вітчизняною енергетичною сферою, зокрема адаптації законодавства України до законодавства ЄС у галузі енергоефективності та використання ВДЕ, економічного стимулювання енергозбереження, а також пошук шляхів вирішення наявних проблем.

Відповідно до поставленої мети завданнями дослідження є:

- обґрунтування доцільності адаптації українського законодавства у сфері енергоефективності до стандартів ЄС;
- оцінювання рівня відповідності економіко-правової бази України європейському законодавству на підставі аналізу вітчизняних нормативно-законодавчих актів у галузі енергозбереження та відновлювальної енергетики (ВЕ), економічного стимулювання енергоефективних заходів;
- визначення недоліків чинної законодавчої бази у сфері економічного стимулювання зростання енергоефективності та формування шляхів її вдосконалення.

Викладення основного матеріалу. 27 червня 2014 року головами держав/урядів ЄС та Президентом України П. Порошенком у Брюсселі була підписана економічна частина Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, яка 16 вересня 2014 року була одночасно ратифікована Верховною Радою України та Європейським парламентом. Політичну частину угоди було підписано ще 21 березня 2014 року. Обраний Україною шлях до європейської інтеграції обумовлює необхідність активізації процесу реформування управління вітчизняною енергетичною сферою. Надзвичайно важливим у цьому

контексті є вдосконалення українського законодавства у галузі енергоефективності та економічного стимулювання використання ВДЕ. Ефективне правове поле для цього виду господарської діяльності може стати потужним поштовхом для розвитку власної енергетичної бази, забезпечити зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Адаптація законодавства України до правової бази ЄС є міжнародним зобов'язанням, передбаченим зокрема Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС від 14.06.1994 р., за якою Україна зобов'язалася наближувати чинне законодавство до європейських норм у пріоритетних сферах економічної діяльності [38]. Адаптація енергетичної правової бази визначена пріоритетною сферою відповідно до Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» № 1629-IV від 18.03.2004 р. [23]. Метою адаптації є досягнення відповідності правової системи України *Acquis Communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього.

Одним із кроків до зближення України з ЄС у вересні 2010 року стало підписання Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [11], який у подальшому був ратифікований Законом України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» № 2787-VI від 15.12.2010 р. [31].

У жовтні 2012 року Радою Міністрів Енергетичного Співтовариства було ухвалено рішення D/2012/04/MC-EnC «Про впровадження Директиви 2009/28/ЄС і внесення змін до Статті 20 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства», згідно з яким кожна Сторона за Договором повинна ввести в дію закони, нормативно-правові та адміністративні положення, необхідні для виконання вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з ВДЕ, та якою вносяться зміни, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС [10]. Директивою 2009/28/ЄС були встановлені обов'язкові національні цілі у сфері ВЕ, насамперед для того, щоб надати певні гарантії інвесторам і заохотити до розвитку новітніх технологій та інновацій у цій сфері. При цьому запроваджувалися досить жорсткі вимоги щодо критеріїв сталого виробництва біопалив і скорочення викидів парникових газів в атмосферу. Згідно з Рішенням D/2012/04/MC-EnC Україна взяла на себе зобов'язання до 2020 року досягти рівня 11 % енергії, виробленої з ВДЕ, в загальній структурі енергоспоживання країни, що стане потужним стимулом для подальшого розвитку використання ВДЕ в національному господарстві.

Наразі Україна входить до десятки найбільш енергоємних економік світу. Середні показники споживання енергії тут у 3 рази вищі, ніж у країнах ЄС [41]. Ця проблема обумовлює не лише підвищення вартості соціальних послуг, але і зростання обсягів забруднення довкілля. Більше того, в умовах протистояння країни з Російською Федерацією, коли кардинально зростають ціни на імпортовані енергетичні ресурси, в першу чергу на природний газ, й обмежується його постачання, актуальність вирішення проблеми енергоефективності значно підвищується. Обмежені можливості істотної диверсифікації імпорту природного газу та ядерного палива перетворюють економію енергетичних ресурсів на першочергове завдання, від вирішення якого залежить надійність функціонування і навіть виживання всієї країни. Отже, для подолання цієї проблеми та виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань, Україна здійснює

реформування й адаптацію законодавства у сфері ресурсозбереження та енергоефективності.

На сьогоднішній день чинне вітчизняне законодавство у сфері енергоефективності і використання ВДЕ є недосконалим та далеким від європейських стандартів. Базовим законом у сфері енергозбереження є Закон України «Про енергозбереження» № 74/94-ВР від 1.07.1994 р., який навіть не містить визначення поняття енергоефективності. Замість цього він визначає, що «енергоефективна продукція, технологія, обладнання» є продукцією або методом, засобом її виробництва, що забезпечують раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) порівняно з іншими варіантами використання або виробництва продукції однакового споживчого рівня чи з аналогічними техніко-економічними показниками [22]. Відсутність чіткого визначення поняття енергоефективності призводить до різних варіантів його тлумачення, що, у свою чергу, породжує можливості для зловживань. Також недоліком цього закону є відсутність чітко визначених методів правового регулювання у сфері енергоефективності та засобів його впровадження. Більше того, прийнятий більше двадцяти років тому документ неспроможний забезпечити належне регулювання аспектів сучасного життя. Цей правовий акт, як і більшість законів, прийнятих у 90-х рр. ХХ ст., не є законом прямої дії, оскільки більшість його норм мають декларативний характер.

Враховуючи зазначені недоліки, забезпечення правового регулювання відносин та впровадження механізмів державного регулювання у сфері енергоефективності в Україні упродовж останніх років здійснювалося здебільшого через прийняття підзаконних нормативно-правових актів: указів Президента, постанов та розпоряджень уряду, наказів Держкоменергозбереження (Держенергоефективності). Сьогодні у сфері ефективного використання ПЕР діють близько 100 нормативно-правових актів, система стандартів та значна кількість нормативно-методичних документів. До основних із них належать: розпорядження Кабінету Міністрів України (КМУ) «Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів» № 1567-р від 17.12.08 р. [30]; Постанови КМУ – «Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження» № 1056 від 17.10.2011 р. [5] та «Деякі питання використання у 2015 році коштів для здійснення заходів у сфері енергоефективності та енергозбереження» № 177 від 08.04.2015 р. [6]; Наказ Держенергоефективності України «Про затвердження Галузевого класифікатора енергозберігаючих товарів» № 79 від 21.06.2013 р. [24].

Недосконалість правових норм вищої юридичної сили тягне за собою неефективність підзаконних актів з питань енергоефективності та породжує функціонально не структуровану, аморфну систему державного управління в цій сфері, невдалі спроби економічного стимулювання енергозбереження з боку владних структур. Водночас певні кроки для вирішення проблеми підвищення енергетичної ефективності в Україні вже зроблено. Так, створено велику кількість нормативно-правових актів різного рівня заради наближення законодавства України до норм ЄС, що передбачають залучення як адміністративних, так і економічних регуляторів процесів енергозбереження.

Зокрема, 24.07.2013 р. розпорядженням КМУ було схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2030 року [33]. Цілями Енергетичної стратегії є:

- створення умов для постійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти;

- визначення шляхів і створення умов для безпечного, надійного та сталого функціонування енергетики та її максимально ефективного розвитку;
- забезпечення енергетичної безпеки держави;
- зменшення техногенного навантаження на довкілля та забезпечення цивільного захисту у сфері техногенної безпеки паливно-енергетичного комплексу;
- зниження питомих витрат у виробництві та використанні енергопродуктів за рахунок раціонального їх споживання, впровадження енергозберігаючих технологій та обладнання, раціоналізації структури суспільного виробництва і зниження питомої ваги енергоємних технологій;
- інтеграція об'єднаної енергосистеми України до європейської енергосистеми з послідовним збільшенням експорту електроенергії, зміцнення позицій України як транзитної держави нафти і газу.

Реалізація зазначених цілей дозволить створити умови для інтенсивного розвитку економіки і підвищення рівня життя населення країни [33].

В Енергетичній стратегії зазначена структура споживання первинної енергії в Україні, згідно з якою за минулі роки найбільший обсяг припадає на природний газ – 41 %, тоді як у країнах світу питома вага споживання газу становить лише 21 %; обсяг споживання нафти в Україні становить 19 %, вугілля – 19 %, урану – 17 %, гідроресурсів та інших ВДЕ – 4 %. Відповідно до Стратегії прогностичні обсяги споживання первинної енергії в Україні у 2030 році становитимуть: природний газ – 28 %; нафта – 14,5 %, вугілля – 30 %, уран – 22,5 %, гідроресурси та інші ВДЕ – 5,7 % [33].

Проте ще під час громадських обговорень Стратегії незалежні експерти, громадські організації та ЗМІ відмічали, що прийнятий документ фактично розроблений в інтересах однієї з фінансово-промислових груп, внаслідок чого у Стратегії виникли значні дисбаланси у пріоритетах розвитку паливно-промислового комплексу. Також положення Енергетичної стратегії України фактично не були виконані через надто нереалістичні прогнози зростання економіки та споживання енергії разом з амбіційною програмою будівництва нових генеруючих потужностей та відсутністю джерел надходження інвестицій [15]. У зв'язку з цим та через загрози енергетичній безпеці, пов'язані із тимчасовою окупацією території Автономної Республіки Крим і частини території східної України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, Указом Президента України № 448/2014 від 1.05.2014 р. введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони (РНБО) України від 28.04.2014 р. «Про стан забезпечення енергетичної безпеки у зв'язку з ситуацією щодо постачання природного газу в Україну». Рішенням РНБО КМУ доручено забезпечити актуалізацію положень Енергетичної стратегії України на період до 2030 року з метою виконання міжнародних зобов'язань України щодо розвитку ВДЕ, а також з урахуванням загроз енергетичній безпеці, пов'язаних із тимчасовою окупацією Росією Криму та м. Севастополя [32].

З метою виправлення ситуації на сьогодні в Україні вже розроблено два проекти нового документа – Енергетичної Стратегії на період до 2035 року. Перший проект підготовлено Національним інститутом стратегічних досліджень, яким заплановано досягнення частки ВДЕ у валовому кінцевому енергоспоживанні 11 % у 2020 р. та 20 % у 2035 році [39]. При цьому внесок ВДЕ у загальне виробництво електроенергії становитиме 13 % у 2020 р. та 18 % у 2035 р. Ці цифри узгоджуються з показниками Національного плану дій з ВЕ. Проте цей проект Енергетичної Стратегії передбачає зростання валового кінцевого енергоспоживання України на 12,6 % у 2035 р. порівняно

з 2013 р., що суперечить загальній тенденції ЄС, спрямованій на скорочення споживання енергії та підвищення енергоефективності.

Другий варіант проекту Енергетичної Стратегії до 2035 року (Нова Енергетична стратегія України) було розроблено Центром Разумкова разом з іншими провідними неурядовими громадськими організаціями та науково-дослідними інституціями України. На відміну від першого проекту та діючої редакції Енергетичної стратегії України до 2030 р. проект Нової Енергетичної стратегії України передбачає скорочення споживання первинних ПЕР з 115,2 у 2013 р. до 102,6 млн т. у 2035 р. Це створює правильні орієнтири для розвитку енергозбереження й енергоефективних технологій і є безперечною перевагою цього документа. Проте цілі з розвитку ВДЕ на 2020 р. не відповідають зобов'язанням України, прийнятим перед Енергетичним Співтовариством, про необхідність досягти 11 % ВДЕ у валовому кінцевому споживанні енергії до 2020 року. В проекті ж Нової Енергетичної стратегії України планується досягнення «понад 7 %» ВДЕ в кінцевому споживанні енергії.

Отже, обидва проекти Енергетичної Стратегії не є досконалими, жоден із них ще не затверджений. Наразі вони проходять громадські обговорення та доопрацювання.

Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» № 514-VIII від 04.06.2015 р. є одним із кроків виконання Директиви 2006/32/ЄС про ефективність кінцевого використання енергії та енергетичний сервіс [19]. На підставі зазначеного закону були внесені зміни до Законів України «Про альтернативні види палива», «Про електроенергетику» та «Про засади функціонування ринку електричної енергії України». Одна з основних змін – коригування так званого «зеленого» тарифу, за яким оптовий ринок електричної енергії України зобов'язаний закуповувати електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – виробленої лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями), зокрема числі на введених в експлуатацію пускових комплексах [21]. Енергопостачальники зобов'язані купувати електричну енергію у випадках, обсягах та за цінами, визначеними Національною комісією регулювання електроенергетики та комунальних послуг України.

«Зелений» тариф, згідно з внесеними змінами, тепер зведений до середньосвітових рівнів цін на енергію з різних ВДЕ. Найбільше зниження відбулося в тарифі для сонячних електростанцій, а ось тариф для станцій, що використовують біомасу, був збільшений, що вже призвело до хвилювань у середовищі деревообробників, у яких може посилитися конкуренція за сировинні матеріали [12]. Порівняння коефіцієнтів «зеленого» тарифу наведені у табл. 1.

Законом України «Про електроенергетику» № 575/97-ВР від 16.10.1997 р. (у редакції від 16.07.2015 р.) встановлено, що для суб'єктів господарювання та приватних домогосподарств, що виробляють електричну енергію з використанням ВДЕ, «зелений» тариф встановлюється до 1.01.2030 р. [21]. Фіксований мінімальний розмір «зеленого» тарифу для суб'єктів господарювання та приватних домогосподарств встановлюється шляхом перерахування у євро «зеленого» тарифу, розрахованого за правилами цього Закону, станом на 1.01.2009 р. за офіційним валютним курсом Національного банку України на зазначену дату. Перерахування «зеленого» тарифу в євро законодавці аргументують намірами забезпечити інвесторів від коливань гривні на валютному ринку, проте, зважаючи на рівень девальвації гривні, економічна доцільність цього заходу сьогодні викликає значні сумніви.

Таблиця 1

Порівняння коефіцієнтів «зеленого» тарифу згідно із змінами, внесеними [21]

Категорії об'єктів електроенергетики, для яких застосовується «зелений» тариф	Коефіцієнт «зеленого» тарифу для об'єктів або його черг/пускових комплексів, введених в експлуатацію							
	по 31.03.2013 включно	з 01.04.2013 по 31.12.2014	з 01.01.2015 по 30.06.2015	з 01.07.2015 по 31.12.2015	з 01.01.2016 по 31.12.2016	з 01.01.2017 по 31.12.2019	з 01.01.2020 по 31.12.2024	з 01.01.2025 по 31.12.2029
	Для електроенергії, виробленої з біомаси	2,30/ 2,30*	2,30/ 2,30	2,07/ 2,07	2,07/ 2,30**	2,07/ 2,30	2,07/ 2,30	1,84/ 2,07
Для електроенергії, виробленої з біогазу	-/-	2,30/ 2,30	2,07/ 2,07	2,07/ 2,30	2,07/ 2,30	2,07/ 2,30	1,84/ 2,07	1,91/ 1,84
Для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання наземними об'єктами електроенергетики	4,80/ 8,64	3,50/ 6,40	3,15/ 5,67	3,15/ 3,15	3,15/ 2,97	3,15/ 2,79	2,80/ 2,51	2,45/ 2,29
Для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, вмонтованими (встановленими) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд, величина встановленої потужності яких перевищує 100 кВт	4,60/ 8,28	3,60/ 6,48	3,24/ 5,83	3,24/ -	3,24/ -	3,24/ -	2,88/ -	2,52/ -
Для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, вмонтованими (встановленими) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд, величина встановленої потужності яких не перевищує 100 кВт	4,40/ 7,92	3,70/ 6,66	3,33/ 5,99	3,33/ -	3,33/ -	3,33/ -	2,96/ -	2,59/ -

*Коефіцієнт «зеленого» тарифу для електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел енергії станом на 24.06.2015 р./коефіцієнт «зеленого» тарифу для електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел енергії станом на 16.07.2015 р. (згідно із змінами, внесеними Законом України № 514-VIII від 04.06.2015 р.);

5,99/5,99** – коефіцієнт без змін/коефіцієнт зі змінами.

За даними Всеукраїнської Енергетичної Асамблеї, станом на 1.04.2015 р. в Україні встановлена потужність об'єктів ВЕ, що охоплені «зеленим» тарифом, становила 1469,21 МВт. Показники щодо потужності об'єктів ВЕ, що працюють за «зеленим» тарифом, за результатами попередніх років становили: 145,8 МВт – у 2010 р., 409,6 МВт – у 2011 р., 645,1 МВт – у 2012 р., 1181,5 МВт – у 2013 р. та 1462,2 МВт – у 2014 р. В цілому за 5 місяців 2015 року обсяг енергії, виробленої ВДЕ, сумарно становить 488223 тис. кВт·год, або 1,3 % від загального обсягу генерації енергії в Україні [13]. Для порівняння, показники щодо обсягів виробленої електроенергії об'єктами ВЕ, що працюють за «зеленим» тарифом, за результатами попередніх років становили: 242,2 млн кВт·год у 2010 р., 332,1 млн кВт·год у 2011 р., 780,7 млн кВт·год у 2012 р., 1522,7 млн кВт·год у 2013 р. та 2007,6 млн кВт·год у 2014 р. [13]. До генерації «зеленої» енергії долучаються приватні домогосподарства, що використовують енергію сонця. Ними в 2015 році вироблено 296588 кВт·год (станом на 01.12.2015 р.) при збільшенні кількості домогосподарств з 21 до 128 у 2015 році [34].

У 2013–2015 рр. в Україні за рахунок прийнятих рішень на законодавчому рівні проекти ВЕ активно розвивалися. За підсумками 2014 року електростанціями, що використовують вітро-, геліоенергію і працюють на біомасі, вироблено 1,7 млрд кВт·год. Ще 9 млрд кВт·год забезпечили гідроелектростанції (ГЕС і ГАЕС). У загальному підсумку їх частка становила близько 11,8 % виробництва електроенергії в Україні [40]. Водночас треба зазначити, що частина станцій, які використовують ВДЕ, залишилися в Криму (36,5 % встановлених потужностей сонячної енергетики) та на окупованих територіях Донбасу. Зокрема, мова йде про декілька великих сонячних електростанцій, а також вітропарк в Приазов'ї та Луганській області [40].

Подальшими кроками для повної імплементації Директиви 2006/32/ЄС на законодавчому рівні має бути прийняття низки правових актів, зокрема: Законів України «Про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів», «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового комерційного обліку та вдосконалення відносин у сфері житлово-комунальних послуг», «Про енергетичний аудит».

Черговим етапом на шляху до адаптації національного законодавства у сфері енергоефективності до європейських норм стало прийняття Державної цільової економічної програми енергоефективності й розвитку сфери виробництва енергоносіїв із ВДЕ й альтернативних видів палива на 2010–2016 рр., затвердженої Постановою КМУ № 243 від 01.03.2010 р. [25]. На її виконання Постановою КМУ № 1056 від 17.10.2011 р. було затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження [5]. Порядком визначено енергозбережні заходи й механізм використання коштів, передбачених у спецфонді держбюджету, що отримані від ЄС у рамках фінансування програми «Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та ВДЕ». Порядок у редакції станом на 27.08.2015 р. передбачає відшкодування державою від 20 до 70 % суми кредиту на енергоефективне обладнання та матеріали для населення, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельних кооперативів [20].

Впровадження Програми – це перший важливий крок, що повинен привести до проведення комплексної термомодернізації вітчизняного житлового фонду, 80 % якого потребує повної термомодернізації. Як свідчить досвід європейських країн, залучення держави, бізнесу та громадян сприяє ефективному розв'язанню проблеми

енергоефективності. Щодо України, то станом на грудень 2015 року банками видано майже 70 тисяч «теплих» кредитів на суму 1,113 млрд грн [4].

Ще одним кроком на шляху до виконання країною взятих на себе зобов'язань перед ЄС є затвердження КМУ 1.10.2014 р. Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року [28]. Завдяки цьому документу передбачається досягти обов'язкових індикативних цілей за напрямками: гідро-, сонячна, вітрова, біо- та геотермальна енергетика. Показники запланованої частки ВДЕ у валовому кінцевому обсязі споживання енергії у 2020 р. за даними Національного плану дій є такими:

- частка енергії з ВДЕ у валовому кінцевому обсязі споживання енергії у базовому 2009 р. становить 3,8 %, індикативна ціль у 2020 р. – 11,0 %;
- очікуваний загальний скоригований обсяг енергоспоживання у 2020 р. – 78 080 тис. т н.е.;
- очікуваний обсяг енергії з ВДЕ, що відповідає індикативній цілі на 2020 р., – 8 590 тис. т н.е.

Виконання Національного плану дій з відновлюваної енергетики в повному обсязі дасть можливість до 2020 року вирішити такі завдання:

- до 2020 року скоротити використання традиційних ПЕР в обсязі 8,6 млн т н.е. (9,2 млрд м³ природного газу);
- покращити екологічну ситуацію в країні;
- створити сприятливі умови для інвестицій у виробництво енергоносіїв ВДЕ;
- підвищити рівень виробництва енергоносіїв із ВДЕ до вимог ЄС.

Зобов'язанням України, що випливає з Директиви 2006/32/ЄС, є також розроблення Національного плану дій з енергоефективності (НПД ЕЕ). Як того вимагає Стаття 4 Директиви [7], 25.11.2015 р. на засіданні КМУ схвалено проект розпорядження «Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року» [29].

Розроблений проект НПД ЕЕ встановлює загальну мету скорочення кінцевого енергоспоживання на 9 % до 2020 року, показник якої розрахований із додержанням вимог додатка І Директиви 2006/32/ЄС щодо методології обчислення планового показника збереження енергії на національному рівні. Крім того, НПД ЕЕ визначає проміжну мету – у 2017 році скоротити енергоспоживання на 5 %. Досягти цих показників планується шляхом реалізації заходів у 4 основних секторах кінцевого споживання енергії. Перший – побутовий сектор, у якому очікується найбільший ефект, а саме близько 50 % очікуваних результатів у сфері енергозбереження. Далі йде сектор послуг, до якого входить енергоспоживання бюджетних установ (16 % очікуваних результатів), а також промисловість і транспорт (відповідно 25 % та 9 % очікуваних результатів). Серед основних заходів НПД ЕЕ – сприяння залученню інвестицій у термомодернізацію житлових будівель та у будівництво споруд з близьким до нульового споживанням енергії; адаптація стандартів палива і технологій його використання до європейських нормативів; запровадження сертифікації енергетичної ефективності будівель, систем енергоаудиту та енергоменеджменту; встановлення мінімальних вимог до енергоефективності будівель й енергоспоживчих продуктів (обладнання); забезпечення функціонування системи енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення; запровадження 100 % комерційного обліку споживання газу, теплової енергії, води тощо [29]. Загалом прийняття Національного плану – це послідовне запровадження урядом європейських підходів до реалізації державного управління у сфері енергоефективності.

У напрямку імплементації законодавства ЄС щодо енергетичного маркування в Україні було затверджено низку технічних регламентів, зокрема «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електричних ламп та світильників», «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових посудомийних машин» та ін. [26, 27]. Незважаючи на це, до повної адаптації вітчизняного законодавства до норм ЄС ще необхідне прийняття цілої низки нормативно-правових актів. Зокрема для імплементації Директиви 2010/30/ЄС щодо маркування енергоспоживчих продуктів [8] необхідне розроблення та прийняття Технічних регламентів енергетичного маркування телевізорів, а також побутових повітряних кондиціонерів. Директива 2010/31/ЄС [9] про енергетичні характеристики будівель вимагає прийняття закону «Про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель».

Поряд з удосконаленням існуючої нормативно-правової бази, адаптації її до європейських норм важливим є законодавче закріплення режиму загальної економії природних ресурсів – корисних копалин, продуктів рослинного і тваринного походження. Сучасна ситуація вимагає, щоб у нових нормативних актах, які визначатимуть особливості користування природними ресурсами у побуті, плата визначалася у прогресії до спожитих обсягів, що зацікавить споживача у раціональному природокористуванні.

Чинний Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. містить ряд податкових преференцій щодо енергоефективності. Однак аналіз відповідних положень Податкового кодексу дозволяє зробити висновок, що більшість із них застосовуються лише до підприємств, внесених до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, що здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних технологій та енергоефективних проектів [17]. Тому доцільним є внесення змін до Податкового кодексу у частині виключення обов'язкової умови внесення підприємств, установ, організацій до такого реєстру для розширення можливостей застосування податкових пільг та інших преференцій до юридичних осіб, які здійснюють енергоефективну та енергозбережну діяльність.

Важливим кроком повинно стати прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення економічної відповідальності за завдання шкоди довкіллю, за використання суб'єктами господарювання застарілих енерго- і ресурсовитратних технологій, за нераціональне використання природних ресурсів тощо. Зазначимо, що низка санкцій за порушення у сфері енергоефективності міститься в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Так, за марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів (систематичне, без виробничої потреби недовантаження або використання на холостому ходу електродвигунів, електропечей та іншого електро- і теплоустаткування і т. д.) можливе накладення штрафу на керівників, заступників керівників, головних інженерів, головних енергетиків (головних механіків), начальників цехів, керівників адміністративно-господарських служб підприємств від 10 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Окрім іншого, Кодексом також передбачена адміністративна відповідальність за недотримання вимог щодо ефективного використання ПЕР, за порушення, пов'язані з неефективною експлуатацією паливо- та енерговикористовуючого устаткування, невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері енергозбереження, та ін. [14]. Поряд із цим, на нашу думку, дієвим засобом, спрямованим на економію природних ресурсів, є застосування до підприємств, установ,

організацій, які у виробничому процесі використовують енергію, одержану з ВДЕ, всього переліку основних засобів регулювального впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, визначених статтею 12 Господарського кодексу України [3].

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Україна обрала шлях європейської інтеграції, остаточно затвердивши свої наміри підписанням Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Задля досягнення поставленої мети та виконання взятих на себе зобов'язань країні необхідно провести низку економічних та політичних реформ, насамперед здійснивши адаптацію національного законодавства у сфері енергоефективності та використання ВДЕ до законодавства ЄС.

Спроби вирішення актуальної для України проблеми підвищення енергетичної ефективності робилися впродовж досить значного періоду часу. Наслідками цього є більше 250 розроблених нормативно-правових актів різного рівня, безліч запропонованих енергозбережних заходів, зокрема і з урахуванням досвіду європейських країн. Держава долучилася до Договору про Енергетичне Співтовариство та інших європейських ініціатив, де скорочення питомого споживання енергетичних ресурсів є одним із найважливіших напрямів національної енергетичної політики.

Україна як одна з Договірних Сторін Енергетичного Співтовариства, повинна імплементувати у своє законодавство такі директиви ЄС:

- Директиву 2006/32/ЄС про ефективність кінцевого використання енергії та енергетичний сервіс, а також про скасування Директиви Ради 93/76/ЄС;

- Директиву 2010/30/ЄС про зазначення обсягів споживання енергії та інших ресурсів енергоспоживчими продуктами за допомогою маркування та стандартної інформації про товар;

- Директиву 2010/31/ЄС про енергетичні характеристики будівель.

На сьогоднішній день Україна не завершила процес імплементативної директив та адаптації законодавства, проте зробила значні кроки для цього, зокрема:

- схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2030 року, здійснюється розроблення проекту Енергетичної стратегії України на період до 2035 року;

- прийнято закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії»;

- реалізується Державна цільова економічна програма енергоефективності й розвитку сфери виробництва енергоносіїв із ВДЕ й альтернативних видів палива на 2010–2016 рр.;

- затверджено Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року;

- схвалено проект розпорядження «Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року».

Проте, незважаючи на вже зроблені кроки, економіка України залишається однією з найбільш енергоємних, тому важливо продовжувати реформування енергетичної сфери. Так, на законодавчому рівні для цілковитої імплементативної Директиви 2006/32/ЄС необхідне прийняття законів «Про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів», «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового комерційного обліку та вдосконалення відносин у сфері житлово-комунальних послуг», «Про енергетичний аудит». Директива 2010/30/ЄС вимагає розроблення та затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування телевізорів, Технічного регламенту енергетичного маркування побутових повітряних кондиціонерів.

Для виконання положень Директиви 2010/31/ЄС парламенту України необхідно прийняти закон «Про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель». Доцільно зазначити, що всі необхідні проекти законів і технічних регламентів вже розроблені, необхідним залишаються експертне доопрацювання та політична воля для їх ухвалення.

Література

1. Амосов, О. Ю. Проблема ресурсозбереження в Україні та шляхи її вирішення [Електронний ресурс] / О. Ю. Амосов, Н. Л. Гавкалова // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 3. – С. 3–7. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_3_3.
2. Булгакова, М. Енергетичне законодавство України та перспективи впровадження енергозбереження на місцях [Електронний ресурс] / М. Булгакова. – Експертно-дорадчий центр «Правова аналітика», 2011. – Режим доступу : necu.org.ua/wp-content/uploads/bulgakova_energozberezhennya.pptx.
3. Господарський кодекс України: Кодекс України, Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV (в ост. ред. від 20.09.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Державна підтримка енергозбереження [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, 2015. – Режим доступу : <http://saee.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>.
5. Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження : постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2011 р. № 1056 (в ост. ред. від 27.08.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1056-2011-p>.
6. Деякі питання використання у 2015 році коштів для здійснення заходів у сфері енергоефективності та енергозбереження від 08.04.2015 р. № 177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/177-2015-p>.
7. Директива 2006/32/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 5.04.2006 р. про ефективність кінцевого використання енергії та енергетичні послуги, а також про скасування Директиви Ради 93/76/ЄС [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, 2015. – Режим доступу : http://saee.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf.
8. Директива 2010/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 19.05.2010 р. про вказування обсягів споживання енергії та інших ресурсів енергоспоживчими продуктами за допомогою маркування та стандартної інформації про товар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pandia.ru/text/79/525/33628.php>.
9. Директива 2010/31/EU Європейського Парламенту та Ради ЄС від 19.05.2010 р. про енергетичні характеристики будівель [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, 2015. – Режим доступу : http://esco.agency.ru/library/directive_2010_31_EC_ru.pdf.
10. Директива 2009/28/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 23.04.2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, 2015. – Режим доступу : http://saee.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf.
11. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства від 25.10.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_926.
12. Ільїн, А. Альтернативна енергетика України: сонце, вітер і вода. [Електронний ресурс] / А. Ільїн // FinanceUA, 2015. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/353701/alternatyvna-energetyka-ukrayiny-sontse-viter-i-voda>.
13. Інформація щодо виробництва альтернативних видів палива та енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та

- енергозбереження України, 2015. – Режим доступу : <http://saee.gov.ua/uk/activity/vidnovlyuvana-enerhetyka/suchasny-stand>.
14. *Кодекс* України про адміністративні правопорушення: Кодекс України, Закон від 07.12.1984 р. № 8073-X (в ост. ред. від 01.01.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
  15. *Коментарі* та пропозиції до проекту Енергетичної стратегії України на період до 2035 року [Електронний ресурс]. / Національний екологічний центр України, 2015. – Режим доступу : http://necu.org.ua/wp-content/uploads/NECU_proposals_energy_strategy2035.pdf.
  16. *Мних, О. Б.* Актуальні проблеми забезпечення ресурсозбереження на промислових підприємствах у конкурентній економіці [Електронний ресурс] / О. Б. Мних, Д. О. Іванова // WEB-ресурс науково-практичних конференцій, 2015. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2012_05_25/3_mnih_ivanova.php.
  17. *Податковий кодекс* України : Кодекс України, Закон від 02.12.2010 р. № 2755-VI (в ост. ред. від 01.02.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
  18. *Правове регулювання енергозбереження в Європейському Союзі та в Україні* / за заг. ред. В. Г. Дідика. – К. : Державний департамент з питань адаптації законодавства, 2007. – 579 с.
  19. *Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії* : закон України від 04.06.2015 р. № 514-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-19>.
  20. *Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження* : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 р. № 614 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248431083>.
  21. *Про електроенергетику* : закон України від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР (в ост. ред. від 16.07.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>.
  22. *Про енергозбереження* : закон України від 1.07.1994 р. № 74/94 ВР (в ост. ред. від 09.05.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр>.
  23. *Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу* : закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV (в ост. ред. від 01.10.2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
  24. *Про затвердження* Галузевого класифікатора енергозберігаючих товарів : наказ Держенергоефективності України від 21.06.2013 р. № 79 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://saee.gov.ua/uk/regulations>.
  25. *Про затвердження* Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2016 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 243 (в ост. ред. від 27.11.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-п>.
  26. *Про затвердження* Технічного регламенту енергетичного маркування електричних ламп та світильників : постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 р. № 340 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-2015-п>.
  27. *Про затвердження* Технічного регламенту енергетичного маркування побутових посудомийних машин : постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2015 р. № 514 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-2015-п>.
  28. *Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.10.2014 р. № 902-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-р>.

29. *Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 р. № 1228-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1228-2015-p/paran4#n4>.
30. *Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.12.08 р. № 1567-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1567-2008-p>.
31. *Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства* : закон України від 15.12.2010 р. № 2787-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2787-17>.
32. *Про стан забезпечення енергетичної безпеки у зв'язку з ситуацією щодо постачання природного газу в Україні* : рішення РНБО від 28.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0003525-14/paran2#n2>.
33. *Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 1071-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-p>.
34. *Савчук, С.* Енергоефективність та розвиток відновлюваних джерел енергії є пріоритетними для Уряду [Електронний ресурс] / С. Савчук // Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, 2015. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248672606&cat_id=244276429.
35. *Стратегічні напрями переходу України на засади сталого розвитку в контексті її інтеграції до Європейського співробітництва* / за ред. Е. В. Соботовича. – К. : Салютіс, 2005. – 44 с.
36. *Стратегія сталого розвитку: можливості і проблеми запровадження в Україні* [Електронний ресурс] / НІСД, 2013. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/StalyRozvytok2014-8870e.pdf>.
37. *Суходоля, О. М.* Україна на шляху до Європи: адаптація законодавства у сфері енергозбереження до вимог законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс] / О. М. Суходоля. – Київ, 2005. – Режим доступу : http://esco-ecosys.narod.ru/2005_3/art28.htm.
38. *Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами* від 14.06.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
39. *Фінальний варіант проекту Енергетичної стратегії України на період до 2035 року* [Електронний ресурс] / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, 2015. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>.
40. *Як в Україні розвиваються електростанції, що використовують альтернативні джерела енергії* [Електронний ресурс] // Правда України, 2015. – Режим доступу : <http://pravdaua.com/trueua/2015/07/03/106726>.
41. *Energy Efficiency Indicators* [Electronic resource] / World Energy council, 2016. – Mode of access : <http://www.worldenergy.org/data/efficiency-indicators/>.

Отримано 08.02.2016 р.

Экономико-правовые аспекты реформирования сферы энергоэффективности и использования возобновляемых источников энергии в Украине

**Ирина Николаевна Сотник*,
Людмила Владимировна Старченко**,
Татьяна Станиславовна Лычко*****

** доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки и бизнес-адміністрування Сумського державного університета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Суми, 40007, Україна,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: insotnik@gmail.com*

** кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: s.starchenko@econ.sumdu.edu.ua

*** студентка факультета экономики и менеджмента Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: tatianalychko@gmail.com

В статье исследованы экономико-правовые аспекты реформирования управления энергетической сферой Украины в части адаптации отечественного законодательства к законодательству Европейского Союза в области энергоэффективности и использования возобновляемых источников энергии, а также экономического стимулирования энергосбережения. Обоснована необходимость адаптации украинского законодательства в сфере энергоэффективности к европейским стандартам в контексте выполнения Украиной взятых на себя международных обязательств. На основании анализа отечественных нормативно-законодательных актов в области энергосбережения и возобновляемой энергетики, механизмов экономического стимулирования энергоэффективных мероприятий оценен уровень соответствия экономико-правовой базы Украины европейскому законодательству. Проанализированы государственные стратегии, планы и программы в сфере энергоэффективности и возобновляемой энергетики, оценены текущее состояние и перспективы их выполнения. Определены недостатки действующей законодательной базы в сфере экономического стимулирования роста энергоэффективности в Украине и предложены пути ее совершенствования.

Ключевые слова: возобновляемый источник энергии, экономическое стимулирование, энергоэффективность, законодательство Европейского Союза, «зеленый» тариф, стандарт.

Mechanism of Economic Regulation, 2016, No 1, 51–68
ISSN 1726-8699 (print)

**Economic and Legal Aspects
of Reforming Energy Efficiency and Renewable Energy Sphere in Ukraine**

IRYNA M. SOTNYK*,
LIUDMYLA V. STARCHENKO**,
TETIANA S. LYCHKO***

** Dr. (Economics), Professor,
Department of Economics and Business-Administration,
Sumy State University,
R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine,
phone: 00-380-542-332223, e-mail: irinasotnik@mail.ru*

*** C.Sc. (Economics), Associate Professor,
Department of Economics and Business-Administration,
Sumy State University,
R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine,
phone: 00-380-542-332223, e-mail: s.starchenko@econ.sumdu.edu.ua*

*** Student, Faculty of Economics and Management,
Sumy State University,
R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine,
phone: 00-380-542-332223, e-mail: tatianalychko@gmail.com

Manuscript received 08 February 2016

This paper investigates economic and legal aspects of reformation of energy sector management in Ukraine concerning to adaptation of national legislation to EU legislation in the field of energy efficiency and renewable energy as well as economic incentives for energy saving. There is substantiated the necessity of adaptation of Ukrainian legislation to European standards of energy efficiency in the context of international obligations assumed by Ukraine. Based on the analysis of domestic regulatory and legislative acts in the field of energy efficiency and renewable energy and mechanisms of economic incentives for energy efficiency measures, there is estimated the level of compliance of economic and legal framework of Ukraine to European legislation. National strategies, plans and programs for energy efficiency and renewable energy development are analyzed and the current state and prospects of their implementation are evaluated. There are detected shortcomings of the current legal framework in the field of economic incentives for energy efficiency increase in Ukraine and proposed the ways of its improvement.

Keywords: renewable energy source, economic incentives, energy efficiency, European Union legislation, "feed-in" tariff, standard.

JEL Codes: K23, O38, Q28, Q48

Tables: 1; References: 41

Language of the article: Ukrainian

References

1. Amosov, O. Yu. and Havkalova, N. L. (2011), "The problem of resource saving in Ukraine and ways of its solution," *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, 3, 3–7, http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_3_3. (In Ukrainian)
2. Bulhakova, M. (2011), Ukraine's energy legislation and prospects for energy conservation implementation at the local level, necu.org.ua/wp-content/uploads/bulgakova_energozberezhennya.pptx. (In Ukrainian)
3. The Commercial Code of Ukraine: Code of Ukraine on January 16, 2003, № 436-IV (2015), <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (In Ukrainian)
4. State support for energy saving (2015), <http://sae.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>. (In Ukrainian)
5. Some issues of using funds in the field of energy efficiency and energy saving : resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on October 17, 2011, № 1056 (2015), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1056-2011-п>. (In Ukrainian)
6. Some issues of using funds for implementing the measures in the field of energy efficiency and conservation in 2015 : resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on April 8, 2015, № 177 (2015), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/177-2015-п>. (In Ukrainian)
7. Directive 2006/32/EC of the European Parliament and of the Council of 5 April 2006 on energy end-use efficiency and energy services and repealing Council Directive 93/76/EC (2015), http://sae.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf. (In Ukrainian)
8. Directive 2010/30/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 on the indication by labelling and standard product information of the consumption of energy and other resources by energy-related products (2015), <http://pandia.ru/text/79/525/33628.php>. (In Ukrainian)
9. Directive 2010/31/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 on the energy performance of buildings (2015), http://esco.agency.ru/library/directive_2010_31_EC_ru.pdf. (In Ukrainian)

10. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC (2015), http://sae.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf. (In Ukrainian)
11. Treaty establishing the Energy Community on October 25, 2005 (2015), http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_926. (In Ukrainian)
12. Ilin, A. (2015), Alternative energy in Ukraine: sun, wind and water, <http://news.finance.ua/ua/news/-/353701/alternatyvna-energetyka-ukrayiny-sontse-viter-i-voda>. (In Ukrainian)
13. Information on the production of alternative fuels and energy from renewable energy sources (2015), <http://sae.gov.ua/uk/activity/vidnovlyuvana-enerhetyka/suchasny-stan>. (In Ukrainian)
14. Code of Ukraine on Administrative Offences: code of Ukraine on December 7, 1984, № 8073-X (2016), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. (In Ukrainian)
15. Comments and suggestions to the draft Energy Strategy of Ukraine till 2035 (2015), http://necu.org.ua/wp-content/uploads/NECU_proposals_energy_strategy2035.pdf. (In Ukrainian)
16. Mnykh, O. B. and Ivanova D. O. (2015), Current problems of resource saving provision for industrial enterprises in a competitive economy, http://www.confcontact.com/2012_05_25/3_mnih_ivanova.php. (In Ukrainian)
17. Tax Code of Ukraine: code of Ukraine on December 2, 2010, № 2755-VI (2016), <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (In Ukrainian)
18. *Legal regulation of energy saving in the European Union and Ukraine* (2007), ed. V. H. Didyk. Kyiv, Derzhavnyi departament z pytan adaptatsii zakonodavstva. (In Ukrainian)
19. On amending some laws of Ukraine to ensure competitive conditions for the production of electricity from alternative energy sources, Law of Ukraine on June 4, 2015, № 514-VIII (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-19>. (In Ukrainian)
20. On amending the Procedure of use of funds provided by the state budget for the implementation of measures for energy efficiency and energy saving : resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on August 8, 2015, № 614 (2015), <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248431083>. (In Ukrainian)
21. On Energy Industry, Law of Ukraine on October 16, 1997, № 575/97-BP (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-bp>. (In Ukrainian)
22. On Energy-Saving, Law of Ukraine on July 1, 1994, № 74/94-BP (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/94-bp>. (In Ukrainian)
23. On the State Program for adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union, Law of Ukraine on March 18, 2004, № 1629-IV (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>. (In Ukrainian)
24. On Approval of the Classifier of energy saving products, Order of State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine on June 21, 2013, № 79 (2015), <http://sae.gov.ua/uk/regulations>. (In Ukrainian)
25. On approval of the State Target Economic Program on energy efficiency and the development of energy production from renewable energy sources and alternative fuels for 2010–2016, Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on March 1, 2010, № 243 (2015), <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-п>. (In Ukrainian)
26. On approval of the Technical Regulation on energy labelling of electric lamps and luminaires, Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on May 27, 2015, № 340 (2015), <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-2015-п>. (In Ukrainian)
27. On approval of the Technical Regulation on energy labelling of household washing machines, Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on July 17, 2015 № 514 (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-2015-п>. (In Ukrainian)
28. On the National Action Plan on renewable energy for the period till 2020 : ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine on October 1, 2014, № 902-p (2015), <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-p>. (In Ukrainian)

29. On National Energy Efficiency Action Plan until 2020, Ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine on November 25, 2015, № 1228-p (2015), <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1228-2015-p/paran4#n4>. (In Ukrainian)
30. On programs to improve energy efficiency and reduce energy consumption, Ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine on December 17, 2008, №1 567-p (2015), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1567-2008-p>. (In Ukrainian)
31. On ratification of the Protocol on Ukraine's accession to the Treaty establishing the Energy Community, Law of Ukraine on December 15, 2010, № 2787-VI (2015), <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2787-17>. (In Ukrainian)
32. On the level of ensuring energy security in connection with the situation on supply of natural gas to Ukraine, Decision of National Security and Defense Council of Ukraine on April 28, 2014 (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0003525-14/paran2#n2>. (In Ukrainian)
33. On approval of Energy Strategy of Ukraine for the period until 2030, Ordinance of Cabinet of Ministers of Ukraine on July 24, 2013, № 1071-p (2015), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-p>. (In Ukrainian)
34. Savchuk, S. (2015), Energy efficiency and development of renewable energy is a priority for the Government, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248672606&cat_id=244276429. (In Ukrainian)
35. *Strategic directions of Ukraine's transition to sustainable development in the context of its integration into the European cooperation* (2005), ed. E. V. Sobotovych. Kyiv, Saliutis. (In Ukrainian)
36. Sustainable Development Strategy: opportunities and challenges of the implementation in Ukraine (2013), <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/StalyRozvytok2014-8870e.pdf>. (In Ukrainian)
37. Sukhodolia, O. M. (2005), Ukraine on the path to Europe: adaptation of energy saving legislation with the requirements of EU legislation, http://esco-ecosys.narod.ru/2005_3/art28.htm. (In Ukrainian)
38. Agreement on partnership and cooperation between Ukraine and the European Communities and their Member States on June 14, 1994 (2015), http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012. (In Ukrainian)
39. The final version of the draft Energy Strategy of Ukraine till 2035 (2015), <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>. (In Ukrainian)
40. How are developing plants that use alternative energy sources in Ukraine (2015), <http://pravda.ua/com/trueua/2015/07/03/106726>. (In Ukrainian)
41. Energy Efficiency Indicators (2016), <http://www.worldenergy.org/data/efficiency-indicators/> (In English)